

שמיני ז

גיחון" (וואס שטייט פאר „על גחונך תלך") טייטשט רש"י: „גיחון — שהי' הולך והומה והמייטו גדולה מאד כמו וכי יגח⁵ שמנגח והולך והומה; און עד"ז קען מען טייטשן: „על גחונך תלך"; וויבאלד א נחש קריכט אויף דער ערד (ווי רש"י זאגט „רגלים היו לו ונקצצו"), ווערט זיין הליכה אנגערופן „על גחונך" — (בלשון האבן עזרא⁶) „בעבור הרוח שיגח ממנו" ד.ה. רש"י פארלאזט זיך אויף זיין פירוש אין פריערדיקן פסוק — „גיחון".⁷

(ב) „גחון" מיינט — מעיים, ווי דער תרגום טייטשט „על גחונך תלך" — על מעך תיזיל" [אדער „חזה" — כפירוש האבן עזרא⁸]; און רש"י דארף עס ניט מפרש זיין ווארום דאס איז א ווארט אין לשון-קודש וואס דער תלמיד ווייס זיין פירוש [פונקט ווי ער ווייס דעם טייטש פון „מעיים" (אדער פון „חזה")].⁹

אבער לפי זה איז שווער לאידך גיסא: וואס איז רש"י'ס הכרח אז דא איז דער פירוש פון „הולך על גחון" ניט ווי בא על גחונך תלך — ווי דער ראב"ע דא איז מפרש — [ניט „הולך והומה כו", אדער (כפירוש התרגום) (אויך דא)

א. „כל הולך על גחון וכל הולך על ארבע עד כל מרבה רגלים וגו'"] — איז רש"י מעתיק (אין ערשטן דיבור המתחיל) „הולך על גחון" און איז מפרש: „זה נחש ולשון גחון שחיי" שהולך שח ונופל על מעיו".

פארוואס רש"י טייטשט „הולך על גחון — זה נחש", איז מובן אין פשטות: דער איינציקער ארט אין תורה וואו מגעפינט אן ענלעכן לשון (בני שרצים) איז ביים נחש (אין פ' בראשית¹⁰), וואו עס שטייט „על גחונך תלך". איז דערפון מוכח, אז אויך „הולך על גחון" מיינט — נחש.¹¹

מ'דארף אבער פארשטיין דעם סיום פון פרש"י — „ולשון גחון שחיי" שהולך שח ונופל על מעיו": ווי געזאגט, שטייט שוין אין פ' בראשית „על גחונך תלך", אבער דארטן איז רש"י ניט מפרש וואס איז „לשון גחון" (נאר אז „רגלים היו לו ונקצצו") — איז ניט מובן: רש"י האט דאך געדארפט מפרש זיין דעם טייטש פון „גחון" דעם ערשטן מאל ווען עס שטייט אין חומש, און ניט פארלאזן זיך אויף זיין פירוש אין פ' שמיני?¹²

ב. לכאורה וואלט מען געקענט ענטפערן, אז רש"י איז ניט מפרש (אין פ' בראשית) „על גחונך תלך", ווייל דער טייטש פון „גחון" איז מובן מאליו — און אויף איינעם פון צוויי אופנים:

(א) אויפן פסוק¹³, ושם הנהר השני

(5) משפטים כא, כח.

(6) בראשית ג, יד.

(7) ואף שהראב"ע שם כ' „זה דרך דרש" — הוא לשיטתו דגם „ביגחון" כתב כן, אבל רש"י מפרש כן שם סתם — בלי להוסיף שזהו דרש.

(8) ועד"ז בתיב"ע שם. ת"י שם (הובא בערוך ע' שחף). ועד"ז בתיב"א, תיב"ע ות"י כאן.

(9) אבל דוחק הוא — שהרי תיבה זו בלתי רגילה. ובפרט שגם מפרשי התורה שקיט' בפירושה.

(1) פרשתנו יא, מב.

(2) ג, יד.

(3) ראה גם ראב"ע כאן.

(4) בראשית ב, יג.

„מעוה“], נאָר „לשון גחון שחיי“
וכו”¹⁰?

ג. דערנאָך איז רש”י מעתיק „כל הולך“¹¹ און איז מפרש: „להביא השלשולין ואת הדומה לדומה“.

איז ניט מובן:

(א) אמת טאקע אַז „כל“ איז אַ ריבוי, אָבער פּונװאָנען איז די ראי’ ע”ד הפּשט¹² אַז ער איז מרבה צוויי זאכן (א) שלשולין, (ב) ואת הדומה לדומה¹³?

(ב) די קשיא ווערט נאָך שטאַרקער: די דרשה איז דאָ אין תּורת כּהנים¹⁴ און גמרא¹⁵. דער לשון פון רש”י „ואת הדומה לדומה“ שטייט אין תּורת כּהנים, אָבער אין גמרא איז דער לשון „ואת הדומה לשלשול“¹⁶.

איז לויט דער גירסא פון גמרא קען מען לערנען (בדוחק עכ”פּ) אַז „כל“ איז

מרבה בלויז איין זאך: שלשול והדומה לשלשול. ד.ה. „שלשול“ איז אַ דוגמא פון דער מין וואָס מ’לערנט אָפּ פון דעם ריבוי, וואָס איז כּולל יעדען שרץ וואָס איז דומה צו שלשול (ופשיטא — שלשול גופא):

אָבער לויט דער גירסא פון תּו”כ — „ואת הדומה לדומה“ — איז מודגש אַז דאָס זיינען צוויי ריבויים (צוויי „מדרגות“): (א) „שלשול“ וואָס איז דומה לנחש, (ב) „ואת הדומה לדומה“ — שרצים וואָס זיינען (ניט דומה לנחש, נאָר) דומה לשלשול וואָס ער איז אַליין בלויז אַ דומה לנחש¹⁷.

און רש”י קלייבט אויס די גירסא פון תּו”כ און ניט די גירסא פון גמרא!

(ג) פאַרוואָס איז רש”י מעתיק פון פסוק אויך „(כל) הולך“ — דער ריבוי איז דאָך בלויז פון וואָרט „כל“¹⁸?

נאָכמער: גלייך שפּעטער בכּיוצא בזה איז רש”י מעתיק (פון די ווערטער¹⁹ „וכל הולך על ארבע“ נאָר דעם וואָרט „כל“²⁰ און איז מפרש „להביא את החפּוּשִׁית וכו’“ — און דאָ איז רש”י מוסיף ומעתיק אויך „הולך“?

(10) ודוחק לומר דכּונת התרגום היא [לא שפירושו של „גחון“ הוא „מעיי“, כּי”א] כּברשי ש.הולך שח ונופל על מעיי (והפירוש דגחון הוא „לשון שחיי“). אבּל ראה רד”ק בראשית שם. ובתי כאן (ועד”ז) בבראשית שם. וראה פ”י לתרגום ירושלמי כאן: „כל הולך (על גחון) — כל דשחף כו’“.

(11) הטעם שרש”י מקדים פירושו על „הולך על גחון“ קודם פירושו על תיבות „כל הולך“ — מובן בפשטות, כי בתחילה מפרש העיקר „הולך על גחון“, ואח”כ — ההוספה „כל הולך גוי“ (ועד”ז ב”ב) „הולך על ארבע“.

(12) כי אף שדרשא זו מקורה בגמ’ ותו”כ כדלקמן בפנים — הרי רש”י מעתיק בפירושו רק דרוזל השייכים לפשט, ובפרט בנידוד שלא כתב ע”ז שהוא דרש, מובן שפירושו זה מוכרח בפשטות הכתובים.

(13) ולהעיר מגירסת הרי”ף והרא”ש בחולין שם: „כל לרבות שלשול קטן“ (ותו לא).

(14) עה”פ.

(15) חולין סז, ב.

(16) ובדק”ס חולין שם מביא מכת”י דגם שם הגירסא היא ככתריכ.

(17) ראה באר מים חיים (לאחי המהר”ל) ודבק טוב כאן. וראה ג”כ רא”ם כאן. פ”י הראב”ד לתו”כ שם. ולהעיר מהגירסא ברש”י כתי: „השלשול ואת הדומה לו ואת הדומה לדומה“.

(18) ובכחולין שם: „כל לרבות השלשול וכו’“ (ובתו”כ שם: „כל הולך על גחון להביא כו’“).

(19) אף שבכתוב נאמר „וכל“ — כ”ה גם בחולין ותו”כ שם. וי”ל שאי”ז ד”ה חדש (בפירש”י) והעתקת לשון הכתוב, כ”א חלק מדיה הקודם („הולך על ארבע“) ולכן מסתפק בהעתקת לשון הכתוב הנוגע לכאן („כל“). ועד”ז בדיה „הולך על גחון“.

(20) אף שבחולין ותו”כ שם מעתיק „כל הולך“ (אבל ברי”ף ורא”ש שם: „כל“).

רופט מען אים ע"ש ריבוי הרגלים —
 „צינטפיד"ש" (— „מאה רגלים" ²³); און
 דאס איז דער שרץ וועלכן די תורה
 מיינט מיט „מרבה רגלים".

פארוואס איז אבער רש"י דא נישט
 מפרש דעם ווארט „כל (מרבה רגלים)"
 וואס שטייט אין פסוק, אז ער קומט
 מרבה זיין אויך אנדערע שרצים וואס
 זיינען מרבה רגלים און דומה לנדל ²⁴,
 דומה ואת הדומה לדומה ²⁴?

דער פלא איז נאך גרעסער: סיי אין
 תו"כ און סיי אין גמרא שטייט טאקע אז
 „עד כל (מרבה)" איז מרבה „את הדומה
 ואת הדומה לדומה" — און רש"י
 ברענגט די דרשות רז"ל אויף די
 ערשטע צוויי מאל וואו ס'שטייט „(ו)כל"
 אין פסוק, און נישט ביים דריטן מאל?

ו. דער ביאור בכל זה:

ווי געזאגט פריער, פון דעם וואס
 דער פסוק נוצט דעם לשון „(ה)ולך על)
 גחון" — א לשון וואס שטייט נאך ביי
 נחש — איז מוכח אז דערמיט מיינט ער
 א נחש (זוה ²⁵ נחש"); ועד"ז „הולך על
 ארבע": וויבאלד אז דער איינציקער

ד. דערנאך איז רש"י מעתיק „הולך
 על ארבע" און איז מפרש: „זה עקרב"
 (וועלכער איז דער איינציקער שרץ וואס
 איז „הולך על ארבע"); און דערנאך איז
 ער מעתיק „כנל", „כל" און איז מפרש:
 „להביא את החפושית אשר בוט בלע"ז
 ואת הדומה לדומה".

איז אויך דא נישט מובן (עד הנ"ל
 ס"ג):

א) פון וואנען נעמט רש"י פון פשט
 הכתובים אז דער „כל" איז מרבה צוויי
 זאכן — (א) החפושית (ב) ואת הדומה
 לדומה ²¹?

ב) פארוואס קלייבט אויס רש"י די
 גירסא פון תו"כ און נישט פון גמרא —
 „ואת הדומה לחיפושית"?

ה. שפעטער שטעלט זיך רש"י אויף
 „מרבה רגלים" און איז מפרש: „זה נדל
 שרץ שיש לו רגלים מראשו ועד זנבו
 לכאן ולכאן וקורין צינטפיד"ש" (און
 מיט דעם איז רש"י מסיים זיין פירוש
 אויף דעם פסוק).

דאס וואס רש"י איז מאריך אז „נדל"
 „זה שרץ שיש לו רגלים מראשו ועד
 זנבו לכאן ולכאן וקורין צינטפיד"ש",
 און זאגט נישט בקיצור „זה נדל צינט-
 פיד"ש בלע"ז" — איז פארשטאנדיק:
 רש"י באוואונט: עס זיינען דאך פאראן
 א סך שרצים מיט הרבה רגלים, פאר-
 וואס זאגט מען אז „מרבה רגלים זה
 נדל"? דעריבער איז רש"י מסביר, אז
 דאס איז א שרץ וואס זיין גאנצער גוף
 האט רגלים, „מראשו ועד זנבו (און)
 לכאן ולכאן", און דערפאר „וקורין" ²²

(23) ל' רש"י הנ"ל.

(24) בדפוס שני דרש"י איתא: „עד כל — לרבות
 הדומה". אבל ד"ה זה בא קודם לד"ה „מרבה" — זה
 נדל וכו'. ואולי יש כאן טעות, וצ"ל חלק מדיה
 הקודם (בהמשך לכל — להביא את החפושית כו').
 וראה לעיל הערה 21.

(24) ל' הש"ס חולין שם, אף שבנוגע לנחש
 ועקרב לא כתב כן, כנ"ל. ואכ"מ.

(25) משא"כ עה"פ (לעיל יא, כז). על כפיו,
 פרש"י: „כגון כלב דובו וחתול" (וגם אינו מפרש
 הריבוי דוכל הולך גו") — אף שבתו"כ שם: „זה
 הקוף, כל להביא כו'" — כי הפירוש דוכל הולך על
 כפיו ע"ד הפשט הוא: כל החיות שבסוג הזה (ורש"י
 מביא דוגמאות אחדות), משא"כ כאן שמוכרח לפרש
 „זה נחש", „זה עקרב" (ובמילא — דכל" בא
 לרבות). וראה לקמן בפנים ס"ט.

(21) ובדפוס שני דרש"י תיבות „ואת הדומה
 לדומה" ליתא כאן. וראה לקמן הערה 24.

(22) וראה גם פירש"י חולין שם (ד"ה נדל): „מאה
 רגלים קורין לו".

פון „הולך על גחון“ און „הולך על ארבע“, אָדער אין אַנדערע פרטים.

ועפֿז איז אויך מובן בפשטות פֿאַר- וואָס רש"י קען דאָ ניט לערנען „גחון“ — „בעבור הרוח שיגית ממנו“ (ע"ד פירושו אויף „גחון“) — ווייל „כל הולך על גחון“ קומט דאָר מרבה זיין אַנדערע שרצים וואָס זיינען „הולך על גחון“, און מ'געפינט ניט קיין אַנדער שרץ וואָס איז הולך ומגית רוח.

ז. עפֿז איז אויך מובן אַז רש"י קען דאָ ניט טייטשן (כפ"י התרגום), „על גחון“ — „על מעוהי“²⁸, ווייל דעמאלט איז ניט מובן: פֿאַרוואָס נוצט דער פסוק דעם לשון „גחון“ וואָס איז מכריח אַז „זה נחש“ (ווייל דער לשון שטייט נאָר ביי נחש כנ"ל) און „כל הולך גוי“ איז מרבה אַנדערע שרצים — עס האָט דאָר געקענט שטיין אַ לשון וואָס איז מלכת־חילה כולל אַלע שרצים (פון דעם סוג)²⁹, ווי „הולך על מעי“²⁹ וכיו"ב?

מוז מען זאָגן, אַז „הולך על גחון“ איז אַ תכונה וואָס איז טאָקע דאָ נאָר ביים נחש; און דערפֿאַר טייטשט רש"י „ולשון גחון שחיי“³⁰ שהולך שח ונופל על

שרץ וואָס איז „הולך על ארבע“ איז אַן עקרב, איז דערפון מוכח אַז די תורה רעדט וועגן עקרב („זה“²⁵ עקרב).

אַבער פֿאַרוואָס זאָגט דער פסוק „הולך על גחון“, „הולך על ארבע“ (וואָס מיינען נחש ועקרב) און זאָגט ניט בקיצור ובפירושו: נחש ועקרב?

[בשלמא וואָס עס שטייט „מרבה רגלים“ (ניט „נדל“) — קען מען ענטפערן, ווייל „נדל“ איז ניט קיין לשון-המקרא וואָרט, מ'געפינט אים ניט אין תנ"ך (נאָר בתו"כ דאָ ובמשנה²⁶, וואָס רש"י בריינגט כו"כ פעמים תו"כ בפ"י בספר ויקרא); אַבער נחש און עקרב זיינען דאָר ווערטער וואָס שטייען כמה פעמים אין חומש].

מוז מען זאָגן אַז מיט „הולך על גחון“ רעדט די תורה וועגן נחש ניט אַלס כללות הנחש וואָס האָט כו"כ תכונות, נאָר דוקא אַלס זאָ וואָס האָט די תכונה פון „הולך על גחון“; איז במילא מובן אַז „כל הולך על גחון“ איז מרבה שרצים וואָס זיינען דומה צו נחש דוקא אין דעם ענין פון „הולך על גחון“ („שלשולין כו"י“), ועד"ז ביי „כל הולך על ארבע“²⁷.

און דערפֿאַר קען דער פסוק ניט זאָגן „נחש“ אָדער „עקרב“, ווייל דעמאלט וואָלט „כלי מרבה געווען נאָר שרצים פון מין נחש ועקרב, אָדער — אפילו אַז מ'זאָלט מרבה געווען אויך דומה להם וואָלט מען ניט געוואוסט אין וואָס דאָרפן זיי זיין דומה — אין דעם ענין

(28) גוטש ש"ל שלא נמצא עוד בקרא שגחון פירושו מעוה, משא"כ שיהי פירושו שחיי — כנסמן לקמן הערה 30.

(29) ע"ד הנ"ל הערה 25.

(29) שהרי נמצא לו חבר בקרא (תולדות כה, כג. וראה פירש"י בא יב, ט. ויקרא, טז — אבל מובן שאין לומר „הולך על קרבו“, כי לשון „קרבו“ הוא ע"ש שנמצא בקרבו — בפנים (למיעוטי עורו המכסה עליו ושעליו הולך)).

(30) ומצינו לו חבר בקרא (מיכה ד, י), חולי וגח"י, וכפרש"י שם: „כרעי ושחי“ (ומביא דוגמא) על גחון וכן בלשון משנה (תוספתא מו"ק פ"א ה"ד)

(י) ראה לקוטי (ח"י ע' 115, חס"ו ע' 348 הערה 6) דבפ"י עה"ת קורא רש"י גם לתוספתא — „לשון משנה“.

(26) מקאות פ"ה מ"ג. וראה פרש"י (מקצ מג, ל) ובלשון משנה .. ובלשון ארמי .. ובמקרא.

(27) שהרי „שלשולי“ הוא תולעת (ולא מין נחש). וכן „חפשוית“ אינו מין עקרב (ראה רמב"ם ה"ל פרה פ"ט ה"א. ולהעיר מרמב"ם ה"ל מאכלות אסורות פ"ב ה"ז: נחשים ועקרים וחפשוית ונדל וכיו"ב).

ניט דומה לנחש בכל פרטיו, אפילו ניט אין דעם ענין פון „הולך על גחון“, ס'איז צווישן זיי בלויז א קצת דמיון (וואָרומ אַ נחש איז סכים „גופל על מעיו“; און עדיז „חפושית“ האָט נאָר אַ קצת דמיון צו עקרב אין דעם ענין פון „הולך על ארבע“ (ווייל „עליונים אינם משמשין ככ“):

און וויבאלד אזוי, קען דאָר דער „כל“ מרבה זיין אפילו „הדומה לדומה“ — אויב נאָר עס האָט אין זיך אַט דעם קצת דמיון בענין „הולך על גחון“ ו„על ארבע“.

ט. עפ"י כהנ"ל איז אויך מובן דער חילוק צווישן „כל הולך על גחון וכל הולך על ארבע“ און „כל מרבה רגלים“ (וואו רש"י איז ניט מפרש תיבת „כל“):

„הולך על גחון“ און „הולך על ארבע“ זיינען פאַראַן (בשרצים) נאָר ביי נחש ועקרב, און דערפאַר, ווען דער פסוק איז מוסיף „כל הולך על גחון וכל הולך על ארבע“ קען מען ניט טייטשן כפשוטו — אַלע שרצים וואָס גייען „על גחון... ארבע“ — ווייל חוץ פון נחש ועקרב איז נישט אַ שרץ וואָס איז הולך על גחון או על ארבע; ובמילא מוז מען זאָגן אַז „כל“ דאָ איז ניט כפשוטו, נאָר איז באַ לרבות.

משא"כ „מרבה רגלים“ — מער ווי ארבע — איז דאָ ביי אַ ריבוי שרצים (כאָטש — חוץ באַ נדל — איז באַ זיי דאָ פלאַץ בגופם אויף מער מרבה זיין ברגליים) ובמילא איז דער טייטש פון „כל מרבה רגלים“ כפשוטו (און רש"י דאַרף עס ניט מפרש זיין): אַלע שרצים וואָס זיינען אין דעם סוג פון „מרבה רגלים“.

י"ד. מ'דאַרף אַבער פאַרשטיין: לויט דעם, ווי טייטשט רש"י „מרבה

מעיו“: פון אָנהויב גייט ער איינגעבויגן (ניט „על מעיו“), נאָר שפּעטער איז ער „גופל על מעיו“; משא"כ „שלשולין“ וכי"ב וואָס מאַיז מרבה פון „כל“, קריכן לכתחילה על מעיהם.

[און עדיז „כל הולך על ארבע“: נאָר אַן עקרב איז „הולך על ארבע“ כפשוטו, משא"כ „חפושית“ וכי"ב וואָס מאַיז מרבה פון „כל“, האָבן „יותר מארבעה רגלים אלא שהעליונים אינם משמשין ככ“³¹].

און דערפאַר איז רש"י מעתיק פון פסוק „כל הולך“: מיט דעם איז ער מדגיש אַז די ענלעכקייט צווישן זיי מיטן נחש איז בלויז אין דער הליכה וואָס קומט אַרויס שפּעטער ביים נחש, נאָך דעם וואָס ער איז „גופל על מעיו“; אַבער דער ענין פון „גחון“ — „לשון שחי“ שהולך שח' — איז ביי זיי טאַקע נישט³².

ח. עפ"ז איז מובן וואָס רש"י קלייבט אויס גירסת התור"כ, וואָס הדומה לדומה“ ער לאָזט אונז דערמיט וויסן: (א) דער „כל“ קומט ניט מרבה זיין נאָך שרצים אין מין הנחש ועקרב (וואָס דע-מאַלט איז דאָס מרבה אויך אַזעלכע וואָס „אין דומין זה לזה“³³), נאָר שרצים וואָס האָבן אַ דמיון צו נחש ועקרב אין דעם ענין פון „הולך על גחון.. על ארבע“.

(ב) לאידר: אפילו „שלשולין“ זיינען

כוחל הגוחה לרה"ר. וגם בלשון ארמי (גמרא) מצינו „גחין ותלחוש“ (כ"מ נט, א. ועדיז בכ"מ).

(31) רא"ם כאן. ועדיז כפי' הראב"ד לתור"כ כאן.

(32) משא"כ בהולך על ארבע" שהקצת) דמיון

בין „חפושית“ ועקרב הוא בהולך על ארבע“.

(33) פרש"י לעיל יא, יג („כל עוף שנאמר בו למינה.. יש באותו המין שאין דומין זה לזה“).

דערפירט, אז סוכים ווערט ער ר"ל א „נופל על מעיו“ ווי חז"ל³⁷ זאגן „כך אומנתו של יצה"ר היום אומר לו עשה כך וכו' (ביו) עבוד ע"י“.

און דערפאר איז די עצה ווי צו ביי-קומען דעם „נחש“ איז דורך ליגן אין ענינים פון מרום — תורה³⁸ בכלל, ובמיוחד אין נסתר ופנימיות התורה³⁹, וואס דאס באוואַרנט דעם ענין פון „הולך שח“.

און אויך דאס איז מרומז אין אונזער פסוק, ווי דער מהרש"א איז מבאר דעם מרז"ל⁴⁰ „לפיכך נקראו ראשונים סופרים שהיו סופרים כל האותיות שבתורה שהיו אומרים וי"ו דגחון חציין של אותיות של ס"ת וכו'“: האותיות אינן מורים רק על שמותיו של הקב"ה שהוא הנסתר גמור של התורה⁴¹ ולפי שהסטרא דשמאלא וכח הטומאה הוא נחש הקדמוני .. וע"כ הפסיק באותיות התורה בוי"ו דגחון לרמוז כפי אותיות התורה שהן כולן שמותיו של הקב"ה⁴²

(37) שבת קה, ב.

(38) תורה היא בחי' „שמים“ — תו"א בתחלתו. ובכ"מ.

ולהעיר מאוה"ת ואתחנן (ריש ע' שו) דנחש בריח לעומת בריח התיכון שבקדושה .. ע"י הקול קול יעקב בעסק התורה בחי' בריח התיכון כו' דוחה ומפיל נחש בריח דקליפה כו'. וראה לקמן בפנים ס"ב ובהערות 56, 58.

(39) דבתורה עצמה היא בחי' שמים שבתורה — ראה לקו"ש ח"ד ע' 1038-9. ושי"נ.

וראה אוה"ת פרשתנו (ע' רמ) וסדיה אמרו"ל לפיכך תרצ"ט, דיו"י דגחון שמפסיק כח הנחש (כדלקמן בפנים) הוא בחי' פנימיות התורה. וראה אוה"ת פרשתנו (ע' רמ-רג) שהוא בחי' עה"ת, ולכן בכחו לברר הנחש בחי' עה"ת, ע"י"ש.

(40) קידושין ל, סע"א. חדא"ג שם.

(41) וראה תו"א שם (א, רע"ג) דתושב"כ ש.ה"א רק בחי' אותיות .. שהן שמותיו של הקב"ה הוא בחי' „שמים“ שבתורה.

(42) רמב"ן בהקדמתו עה"ת. יונת אלם פכ"ט. ועד"ו זח"ב פז, א. ובכ"מ.

רגלים — זה נדל וכו', נ"ט שרייבענ' דיק אפילו „כגון נדל“²⁹?

איז דער ביאור בזה: וויבאלד אז אין די ערשטע צוויי פאלן — „הולך על גחון גו' הולך על ארבע“ — מיינט דער פסוק איין שרץ — נחש ועקרב (וכנ"ל בארוכה) — איז מסתבר צו זאגן, אז אויך אין דריטן פאל — „מרבה רגלים“ — מיינט מען איין שרץ — נדל; און „כל מרבה רגלים“ מיינט אלע סוגים אין דעם ענין (מ"ו) פון „מרבה רגלים“ (און רש"י. דארף עס נ"ט מפרש זיין ווייל ס'איז מובן מאליו, ס'איז ע"ד ווי עס שטייט פריער כמה פעמים „למינו“ וכי"ו"ב).

יא. פון די הוראות אין עבודת ה' — ובהקדים:

לכאורה איז נאך אלץ נ"ט גלאטיק (עכ"פ בפנימיות הענינים): סוף-סוף איז הליכת הנחש „על מעיו“ („הולך שח“ איז דאך נאך בתחילת הליכתו) — פארוואס שרייבט נ"ט די תורה „הולך על מעיו“ און דערמיט כולל זיין אלע שרצים פון דעם סוג (אויך נחש)?

נאך אין דעם איז דא א הוראה אין עבודת ה': חז"ל³⁴ זאגן אויף נחש „דא יצה"ר. און דאס זאגט תורה: דער יצה"ר קומט נ"ט לכתחילה באוויקן א אידן ער זאל ווערן א „הולך על מעיו“ — גיין, קריכן און ליגן אין עניני אכילה וכו' ענינים ארציים³⁵. ער הייבט אן מיט „הולך שח“: זיין קאָפּ איז אַראָפּגעלאָזט, איינגעבוֹגן, עס פעלט אים אין „שאו מרום עיניכם וראו גו'“³⁶ — אָבער דאס

(34) זח"א לה, ב.

(35) להעיר מפרש"י (ויקרא א, טז): בנוצתה. עס בני מעי' ונוצה ל' דבר המאוס כו' וזהו שת"א באוכלי.

(36) ישע"י מ, כו.

דער צײַצ⁵² איז מבאר ענין הנ״ל, ווי״ו דגחון חצײן של אותיות של ס״ת, אַז דער וי״ו רבתי פון „גחון“ איז מרמז אויף ספירת התפארת ווי זי איז עולה עד הכתר, און דערפאַר האָט זי בכח צו מחבר זיין די צוויי חצאי ס״ת, וואָס זײַנען בחי חסד וגבורה [ע״ד⁵³ הידוע⁵⁴ בענין חצות לילה, אַז דאָס איז מחבר די צוויי חצאי לילה וואָס די ערשטע חצי לילה איז יונק פון דין און די צווייטע פון חסד]; און דערפאַר איז דער וי״ו דגחון מפסיק כח הנחש, וואָרום יניקת הנחש איז פון ריבוי הצמצומים מסטרא דשמאלא, אַבער דורך דער התכללות פון ימין און שמאל (ע״י ספירת התפארת) ווערט נפסק זיין יניקה.

ו״ל, אַז אויך דער „שלום“ צווישן נחש דקליפה און (שרשו) נחש דקדושה איז דורך דעם וי״ו רבתי, וואָרום אַט דער חיבור צווישן „מעלה“ און „מטה“ — דלא כטעות המין אַז „מפלגך לעילאי דהורמיז מפלגך לתנאי דאהורמיז“⁵⁵ — איז דורך דעם קו האמצעי⁵⁶ וואָס איז מברית מן הקצה (הכי עליון) אל הקצה (הכי תחתון)⁵⁷, און דערפאַר איז ער עושה שלום צווישן פמליא של מעלה און פמליא של מטה⁵⁸, ביז אַז אויך

אין כאן מקום כלל לכת הטומאה דו״ו דגחון מפסיקו.

יב. אַט דעם „הפסק“ פון כח הנחש דאַרף זיין ניט נאָר דורך דער עבודה פון ביטול ואיבוד כח הנחש, נאָר אויך דורך בירור הנחש, ביז ער ווערט נתהפך לקדושה; ווי חז״ל⁴³ זאָגן אויפן פסוק „גם אויביו ישרים אתו“, „זה הנחש“, ד.ה. דער נחש איז טאַקע „אויביו“, כמש״נ⁴⁴, „ואיבה אשית בינך וביני וגו׳“, פונדעסטוועגן וועט דער נחש מאַכן שלום מיט אים⁴⁶.

און דער בירור פון נחש דקליפה איז דורך מגלה זיין דעם שורש פון נחש דקליפה, אַט דאָס וואָס שטן לשם שמים נתכוון⁴⁷ — בחי נחש דקדושה. ווי ס׳איז מבואר⁴⁸ אין דעם ענין פון „נחש הנחשת“ וואָס משה רבינו האָט געמאַכט⁴⁹, אַז דורך „והביט אל נחש הנחשת“⁴⁹ „ומסתכלין כלפי מעלה“⁵⁰, דורך דער רא״ פון בחי נחש דקדושה, דער שורש פון נחש דקליפה, איז גע- וואָרן „וחי“ — דער בירור פון נחש דקליפה⁵¹.

און אויך דער „ישרים“, „שלום“ צווישן נחש דקדושה און נחש דקליפה איז נרמז אין אונזער פסוק:

(52) אוה״ת פרשתנו (ע׳ רמ. רמב ואילך). וראה גיב סדיה כל הולך תרכ״ז.

(53) אוה״ת פרשתנו שם (ריש ע׳ רמד).

(54) זחא צב, סע״ב. נתבאר באוה״ת לך ד״ה יחלק עליהם פיה ואילך.

(55) סנהדרין לט, א. לקרית שה״ש לח, ג. ובכ״מ.

(56) ע״ד הידוע דמית ה״י, בחודש השלישי — כי ענינו חיבור מעלה ומטה, ביטול הגזירה דעלונים לא ירדו כר ותחתונים לא יעלו כר (שמרר פ״ב, ג).

(57) ראה זחא א, ב. חיב קעה, ב. ועוד. נתבאר

בדיה פדה בשלום תרע״ג (בהמשך תער״ב). ד״ה יחינו תשי״ב פ״ב. ועוד.

(58) ו״ל דבחיבור ב״ חצאי תורה ע״י וי״ו דגחון, נכלל גם חיבור מעלה ומטה שבתורה עצמה, דותרה

(43) ירושלמי תרומות פ״ח סה״ג. ב״ר רפניד.

(44) משלי טז, ז.

(45) בראשית ג, טו.

(46) ראה אוה״ת בראשית מז, סע״ב ואילך.

(47) כיב טז, א. וראה (סנה גט, ב) שמש גדול כר

אלמלא נתקלל נחש כר נחשים טובים.

(48) לקרית חוקת ד״ה ויעש משה.

(49) חוקת כא, ט.

(50) משנה ספ״ג דר״ה. הובא בפרש״י חוקת שם,

ח.

(51) ראה גם אוה״ת שם (מח, א).

ווערט אנגערופן „נחש“⁹⁹, וועט ער
אויפטאן דעם „ישראל אתו“, ובקרוב
ממש.

(משיחת ומאמר ש"פ שמיני חש"ל)

אינעם נחש דלמטה ווערט נתגלה זיין
שורש, בחי' נחש דקדושה.

און אט דער „שלום“ וועט זיין בגילוי
בביאת משיח צדקנו, וואס אויך משיח

היא „דברי כאש“ (ירמ' כג, כט. ברכות כב, א),
ולאידך ניתנה למטה דוקא, במקום ש.למצרים
ירדתם .. יצה"ר יש ביניכם (שבת פח, סע"ב
ואילך).

59) ראה אוה"ת פרשתנו (ע' רמ. רמב). וש"נ.
וראה גם ביאוריו (להצ"צ) ע' חקנו. אוה"ת ואתחנן
(ע' שו). ועוד.

תזריע

כו' הלכו ונדבקו באותו פסח כו' נתכנסו כל ישראל אצל משה אל בבקשה ממך האכילנו מפסחך כו' הי אומר כו' אם אין אתם נימולין אין אתם אוכלים כו' מיד נתנו עצמן ומלו כו'.

פון דעם מדרש קומט אויס, אז אידן האבן זיך מל געווען בליל פסח¹¹; נאכמער: פון מדרש (ובפרט אין שה"ש רבה) איז משמע אז משה רבינו האט בכלל נישט איבערגעגעבן צו אידן דעם ציווי „וכל ערל לא יאכל בו" ביז (ביי-נאכט ווען) די אידן זיינען געקומען בעטן ביי משה'ן „האכילנו מפסחך"¹².

איז נישט מובן: אמת טאקע אז מ'האט געמעגט מל זיין בלילה ווייל ס'איז געווען קודם מ"ת, עס פאדערט זיך אבער א הסברה (עכ"פ בפנימיות העני-נים): וויבאלד אז אידן („הרבה מהן") האבן זיך דאן מל געווען (נישט מצד זיך אליין, נאר) מצד וואס „גזר הקב"ה לד' רוחות כו'", און דער ריח האט גורם געווען זיי זאלן וועלן עסן מפסחו של משה, האט דאך דער אויבערשטער געקענט טאן די זעלבע זאך (אדער כיו"ב) קודם חשיכה און דאן זאל משה אנזאגן די אידן דעם ציווי „וכל ערל לא יאכל בו"¹³ און מ'זאל זיך מל זיין ביום¹⁴?

א. אויפן פסוק¹ „וביום השמיני ימול בשר ערלתו" דרש'נען רז"ל אין ת"כ² (און אין גמרא³): „ביום ולא בלילה"; און לויט דעם קומט אויס, אז דער דין אין מליו בלילה⁴ איז נתחדש געווארן ערשט נאך מ"ת, און פאר מ"ת האט מילה געמעגט זיין אויך בלילה.

אפילו לויט דעם צווייטן מקור פון דעם דין (אין מס' שבת⁵) אז מ'לערנט עס אפ פון „ובן שמונת ימים גו'" וואס שטייט אין פ' לך⁶ (ובפרט אז תוספות⁷ זאגט אז דער עיקר הלימוד איז פון דעם פסוק) — איז דאס נאר בנוגע מילה בזמנה, אבער אז מילה שלא בזמנה מוז זיין ביום לערנט מען אפ⁸ פון (דעם וא"ו) „וביום השמיני גו'" אין אונזער פרשה (ווי תוספות⁹ איז דאס מבאר), ובמילא איז דאס ערשט נתחדש געווארן נאך מ"ת.

ב. דאס צו מסביר זיין, יש להקדים וואס עס שטייט אין מדרש¹⁰, אז זייענ'דיק אין מצרים „הרבה מהן (פון אידן) לא היו מקבלים עליהם למול אמר הקב"ה שיעשו הפסח וכיון שעשה משה את הפסח גזר הקב"ה לד' רוחות העולם

(1) פרשתנו יב, ג.

(2) עה"פ.

(3) מגילה כ, א.

(4) מגילה שם (במשנה).

(5) קלב, א.

(6) יז, יב.

(7) שבת שם ד"ה ההיא. מגילה שם ד"ה דכתיב.

(8) ת"כ כאן. יבמות עב, ב.

(9) יבמות שם ד"ה מר.

(10) שמ"ר פ"ט, ה. ועד"ו בשה"ש פ"א, יב (ג).

פ"ג, ו (ד). וכדלקמן בפנים.

(11) וראה גם פרש"י בא יב, ו. בעל הטורים שם, יג.

(12) ראה שהש"ר פ"א שם, דבתחילה אל. כל בן נכר גו', ואח"כ — „וכל עבד איש מקנת כסף גו', ורק אח"כ — „כל ערל לא יאכל בו". וראה בהמצוין בהערה 10 דכשאל משה דכך אמר לי הקב"ה כל ערל לא יאכל בו „מיד" מלו עצמם.

(13) בא יב, מח.

(14) וראה גם משכיל לדוד לפרש"י בא שם.